

Irja Laiho

Uhrilähteellä

- Tapahtumia talvisotatalvena 1940

Talvella 1940 meitä karjalaisia evakuoitiin sodan jaloista pois; naisia, lapsia ja karjaa – erityisesti lehmä. Meidän koti oli ihan tien vieressä ja kaivo oli kaikkien matkaa tekevien käytettävissä. Kaivon vieressä oli allas eli ruuhi ja kappi, jolla sai kaivosta nostettua vettä lehmille ja hevosille. Kaivo oli yhteinen naapurissa asuvien Käkösten kanssa. Heillä ei ollut kuin kaksi lehmää. Poika oli sodassa ja mies oli sairaana kotona. Kaivon vesi kävi vähiin kovien pakkasien ja suuren kulutuksen takia.

Meidän hevonen oli armeijan käytössä ja isälle tuli pulma, miten vettä haetaan niityn lähteeltä. Isä oli puhunut kunnantalolla, että pitäisi saada hevonen veden ajoin. Kunnantalolla oli sellainen hevonen, joka ei tullut toimeen sotilaiden kanssa. Se oli vihainen niille. Tämä oli ihan todistettavissa, kun veljeni tuli kotona käymään ja hänellä oli suojeluskunnan puku päällä. Vaikka hevonen oli portin pylväässä kiinni, niin – annas olla – puri veljeäni käsivarteen niin, että oli toisena päivänä iso mustelma. Siinä oli minulla urakkaa olla sen hevosen kanssa väleissä. Vein sille aina pienen palan leipää. Korvat luimussa se minua epäili, mutta kyllä se minut alkoi hyväksyä.

Ja eihän siinä mikään pelko auttanut, kun vettä täytyi saada. Iso tiinu rekeen ja matkaan! Lähteelle oli noin ½ kilometriä matkaa – takaisin tullessa oli ylämäkeä. Talvella 1940 oli paljon lunta ja lähteen vesi jäi alas syvään kuoppaan, jossa oli liukas reuna. Sanoin äitille, että otan kirveen mukaan, että saan tehtyä hyvät raput. Hakkasin itselleni askelmat ja kaikki oli hyvin. Kun olin saanut kolme ämpärillistä vettä tiinuun ja olin ottamassa neljättä ämpärillistä, niin jostain syystä minä kerta kaikkiaan vajosin sinne lähteeseen. Lähde oli niin iso, että minä sovin ihan hyvin sinne, ja se oli niin syvä, että ei sieltä pohjaa kuulunut. Toinen käteni ylsi jään reunaan ja minä pääsin sieltä pois – kun oli hyvät raput! Siihen jäi veden nosto, koska ämpäri jäi lähteen pohjaan. Ei auttanut muu kuin kotio tyhjällä tynnyrillä.

Kun pääsin kotiin, niin minulla oli vaatteet ihan jäässä. Päälläni oli kuin panssaripuku. Pakkasta oli 35 astetta! Kyllä siinä jäätyy! Äiti ihmetteli, että mitä on tapahtunut. Sanoin hänelle: "Anna hevoselle heiniä. Kun saan kuivat vaatteet, niin haen sitten

vettä.” Kyllähän minä vähän pelkäsin palata lähteelle, mutta sain tynnyrin täyteen vettä. Oli aivan ihme, että en tullut sairaaksi siitä kylmästä kylvystä. Äitin kanssa meidän piti selvitä näistä karjahommista, koska isä oli kirkonkylässä sotapoliisina. Kyllä me isän kanssa heiniä haettiin niityn ladosta. Olin silloin 16-vuoden ikäinen ja kaikkiin kotitöihin piti osallistua. Siinä sitä oppi työn teon. Ja nyt vanhana muistelen näitä vanhoja asioita.

Sattui minulle toinenkin onnettomuus vesireissulla. Yöllä oli ollut lumipyry ja vesitie oli muuttunut aivan sileäksi – ei näkynyt yhtään jälkiä! Niinpä reki kallistui ja tiinu putosi reestä. Sain sen kieriteltyä reen viereen, mutta en onnistunut saamaan sitä rekeen. Ajattelin, että mistä sitä apua saisin: jos lähtisin äitiä hakemaan, niin ei se hevonen siinä pysyisi. Eihän siinä mikään auttanut, kun sitä jäistä tynnyriä pohjasta ja suusta kiinni. Sisullani nostin tynnyrin rekeen! Mutta selkä on muistuttanut tynnyrin noston monta kertaa.

En minä silloin ymmärtänyt, että sitä lähettä oli sanottu uhrilähteeksi jo vuosituhannen alussa. Olen nyt lukenut ja kuullut kerrottavan näistä uhrilähteistä (ks. Tallgren 1918), että ne ovat olleet sellaisia parannuslähteitä. Esimerkiksi jos oli silmät kipeinä, niin haki lähteestä vettä ja pesi sillä kasvonsa, niin silmät parani – tai jokin muu sairaus. Mutta vettä ei saanut ottaa ilmaiseksi. Uhri täytyi antaa: pieni raha tai solki tai vaikka nuppineula, sitten vasta taika toimi. Kesällä lähteen reunalla oli sellainen tuohinen lippu kepin nokassa, jolla sai juoda.

Sen uhrilähteen lähellä oli Hiidenmäki, jossa oli noin 10 metriä korkea jyrkkä kallioseinä niitylle päin ja sitten oli vähän loivempi kallio lounaaseen eli Mikkoseen päin. Siellä Hiidenmäellä oli kangaspelto, jossa oli hyvää hiekkamaata. 1200-luvulla nämä sen aikaiset asukkaat olivat pitäneet sitä hautausmaana ja pitäneet siellä ruumiinvalvojaisia ja laittaneet ruokaa sen ajan tavan mukaan. (ks. Uino 1997) Hiidenmäen laella oli muistolehto, jossa kasvoi sinivuokkoja, kieloja, saniaisia, tuomia ja paatsainpuita. Kait he veivät ruokaa sinne vainajille siihen matalalle kalliolle, kun Karjalassa on ollut sellainen tapa. Kurkijoeltakin on löytynyt vainajien palvomispaikkoja.

Hiidenmäen vanha hautausmaa löytyi siten, kun isäni eli Käkös-Simo¹⁾ oli 1920-luvulla antanut tämän pellon hiekan Kaukolan seurakunnalle hautausmaan laajentamiseen. Kun pellostä ajettiin hiekkaa, niin sieltä löytyi tulisijoja ja hautapaikkoja. Pirjo Uino (1997) on kirjoittanut muistiinpanoja arkeologisista tutkimuksista tästä kangaspellosta. Samoin kuin Kaukolasta muistakin paikoista.

"A se uhrilähde on antant miul voimaa, terveyttä ja tän pitkän iän, jost mie olen Taivaan Isäl kiitolline."

Ruovedellä keväällä 2001

Irja Laiho

Lähteet:

Uino, P. (1997) Muinais-Karjala. Arkeologisia tutkimuksia. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 104. Helsinki

Tallgren, A.M. (1918) Suomen esihistorialliset ja ajaltaan epämääräiset kiinteät muinaisjäännökset. Suomenmuinaismuistoyhdistys.

¹⁾ Kun Simo Simonpoika Pessi on tullut kotivävyksi Anna Käköselle vuonna 1785 Kaukolan Koverilasta. Vävyä sanottiin Käkös-Simoksi, josta paikkakuntalaiset tunsivat, kuka tämä henkilö oli.